

ЧЛАНЦИ

Марица МАЛОВИЋ ЂУКИЋ*

ЈОШ ЈЕДНОМ О ПОРОДИЦИ ЗАГУРОВИЋ
У СРЕДЊЕМ ВЕКУ¹

ABSTRACT: *We have tried, for the third time, to present some new moments from the life of this notable gentry family, which had in Bar at first, and then in Kotor in the middle ages. Due to usage of some just from recently available sources, we could acquire a new data about possessions and family affairs of certain members of Zagurovic family.*

KEY WORDS: *Zagurovic, Kotor, Grbalj, Venice, gentry, citizen.*

О познатој патрицијској породици Загуровић из Котора, која је пореклом из Бара, писала сам у два наврата.² Међутим, нови историјски извор, то јест, Роански катастик из 1457 (препис Грбаљског катастика из 1429. године) није ми био тада доступан, те користим прилику да по трећи пут пишем и изнесем неке нове моменте из живота појединих чланова породице Загуровић. То су, пре свега, имовински односи и породичне прилике наследника Илије Загуровића.

Породица Загуровић пореклом је из Бара, али се део породице, вероватно у првој половини 14. века, преселио у Котор. У следећа три века (14–16. век) поједини чланови ове породице постаће познати не само у Котору већ и у Србији, Венецији, Дубровнику и градовима зетског приморја. Као што смо и напред навели, у овом раду користећемо углавном вести из Роанског катастика из 1457, који је препис Грбаљског катастика (1429),³ као и друге изворе, пре свега архивску грађу.

* Аутор је научни савјетник у Историјском институту, Београд.

¹ Рад настао као резултат истраживања на пројекту ев. бр. 177029 Министарства за просвету и науку Републике Србије.

² М. Маловић–Ђукић, *Прилог о миразу у Котору у првој половини 15. века*, *Miscellanea Meshovita građa*, књига XXIX (2008), 31–43; иста *Porodica Zagurović u Kotoru (XIV–XV vek)*, *Spomenica akademika Marka Šunjića (1927–1998)*, Sarajevo 2010, 243–255.

³ Историјски архив Котор=ИАК, *Роански препис Грбаљског катастика из 1457 =*

Потребно је нагласити да је значај Роанског катастика у томе што доноси вести о првом власнику, то јест, почиње од првог уживаоца карата у Грбљу, међу којима је било оних који су добили земљу када је била прва подела карата – земље у Грбљу првог октобра 1307. године. Он затим прати све промене, односно, његове наследнике, и завршава се именом уживаоца у чијем је поседу био карат у том тренутку. Он представља драгоцен извор за которско племство (за демографију Котора) које је међусобно било повезано пре свега, родбинским везама. Чак даје прецизне податке о броју племићких породица за једну деценију у 15. веку (1446-1456).

Овде ћемо навести један илустративни пример о томе, то јест, како је Никола, син Илије Загуровића, добио два карата земље у Горњем Грбљу. Никола Загуровић добио је од которске општине два карата земље у Горњем Грбљу у ждробу Петра Мартола. Та два карата држао је прво Радогост Дудић, које је вероватно добио у првој подели жупе Грбаљ, која је извршена првог октобра 1307. године, како је изричито наведено у Prologus-у – уводу Роанског катастика.⁴ Не зна се када и како су та два карата припала которској општини. Једино је познато да је которска општина та два карата дала Николи Загуровићу 1368. године, које је он дао као мираз својој ћерки Роси (Roxi, по баби добила име) 1406. године, односно, њеном мужу сер Pasqvalu de Jaco.⁵ Из наведеног примера се сазнаје да су ћерке могле

Catasticum contractae Zoppa de Gerbili-Катастик дијелова жупе Грбаљ =*Liber legitimationum župe Grbalj, Prologus*, fol. 1 (=Роански катастик, како га је назовао сам проналазач Мухамед Незировић).

Љубазношћу Душана Синдика и Љуба Мачића добила сам CD снимак, односно, ксерокс копије Роанског катастика који је сада похрањен у Историском архиву у Котору. Овом приликом срдечно им се захваљујем. Наведени Роански препис Грбаљског катастика из 1457. године (*Роански катастик*) пронашао је Мухамед Незировић у градској библиотеци у француском граду Roanneu, у фонду Boullier број 5. Видети: М. Nezirović, *Liber Legitimationum Nepoznati katastik župe Grbalj iz XV stoljeća*, Melanges Skok, Zagreb 1985, 357–374; isti, *Da li je jedan rukopis iz Zadra iz 1429. godine izvor katastika Liber Legitimationum župe Grbalj*, Radovi FF u Sarajevu XII (2002) 209–223. Мухамед Незировић сматра да је которски нотар Иван де Луксија (Johannes de Luxia) преписао Задарски катастик из 1429. године (Балбијев катастик) када је био нотар у Котору (1431–1458) и препис је био готов 1457. године и то је *Роански катастик* из 1457. године. Иван де Луксија, наводи Незировић, пратио је све промене имовинских односа које су се десиле у Жупи, које је бележио на маргинама појединих страница нешто ситнијим рукописом у периоду док је обављао нотарску службу у Котору. О Јоханесу (Ивану) де Луксији, которском нотару видети: Н. Фејић, *Которска канцеларија у средњем веку*, ИЧ XXVII (1980) 45–51.

⁴ *Роански катастик* fol.1 *Prologus*.

⁵ *Роански катастик*, fol.15–15'. О Росиним наследницима ништа се не говори. У том тренутку држали су та два карата Роса и њен муж које им је которска општина, то јест кнез и капетан, који је тада (1430) био Млечанин, и двојица службеника, вероватно из

добити у мираз земљу у Грбљу, што је и Которским статутом било одређено.⁶ Исто тако, до сада је било непознато с ким се ородио Никола Загуровић, односно ко му је био зет и одакле је, то јест где и за кога је удао ћерку Росу. Овом приликом сазнали смо име власника ждреба у којем је Никола добио карате земље, затим, првог власника карата у поменутом ждребу, те име Николине ћерке Росе и њеног мужа Пасквала Јаковог, Николиног зета, с којим су се Загуровићи ородили. Росини наследници нису поменути. И овај податак речито говори о родбинској повезаности которског племства.

И други пример говори о Николиним породичним приликама и имовном стању. У ждребу Пасквала – Паскоја Крусића (Кроксића) у Доњем Грбљу један од другова био је Матија Абрамов (Абра) који је добио три карата у његовом ждребу.⁷ Са Матијом Абрамовим ородила се породица Загуровић. Матијина ћерка Ана била је удата за Николу Загуровћа. Пошто Матијин син Басе, који је наследио од оца та три карата, није имао деце, те карате наследили су Басине сестре по један и по карат, поменута Ана и Нуце, која је била удата за Дамјана Волчића. Ми се овде нећемо бавити Нуциним наследницима, већ само наследницима њене сестре Ане, удате за Николу Загуровића. Ану је наследио син Стефан. Овде није поменута њена ћерка Роса, напред наведена, јер је добила мираз – земљу у Грбљу, те је зато била искључена из наследства. Ћерке су биле искључене из наследства, јер су добијале мираз приликом удаје, како је било одређено Которским статутом.⁸ Оне су могле бити наследнице земље у Грбљу само уколико нису имале браћу, односно, њихове мушке потомке. Аниног сина Стефана Загуровића наследила су његова четири сина: Трипко, Илија, Јаков и Никола. Њих четворица наследила су један и по карат у поменутом ждребу. Они су 1430. држали тај један и по карат које су им которски кнез и капетан и двојица которских службеника признали, потврдили и одобрили. Ни овом приликом није поменута њихова сестра Вјекуша која се тек 1431. удала за Паскоја Вракијена из Котора. И она није имала право наследства кога се

редова которског племства, признали, потврдили и одобрили.

⁶ *Statuta et leges civitatis Cathari (=Stat. Cath.)*, Venetiis 1616, cap. CCCCXII, 233-234; I. Stjepčević, *Kotor i Grbalj*, Kotor 1941, 25-26 = Arhivska istraživanja Voke Kotorske, Perast 2003, 202. Ова статутска одлука донесена је после 1316, како је закључио Иво Стјепчевић (I. Stjepčević, *nav. delo*, 25).

⁷ *Роански катастик, fol.90'*.

⁸ *Stat. Cath., cap. CCCCXII*, 233-234; Stjepčević, *Kotor i Grbalj*, 26, 94-95 нап. 92, = Arhivska istraživanja Voke Kotorske, 202, 263-264, нап. 92; Ђ. Петровић, *Грбаљ и Грбљани у XIV веку*, Грбаљ кроз вјекове, Зборник радова са научног скупа "Грбаљ кроз вјекове", Грбаљ и Котор 11-13 октобар 2001. године, Грбаљ 2005, 389-390; М. Маловић-Ђукић, *Прилог о миразу у Котору*, 10, 13.

морала одрећи због мираза (зато што је имала четири мушка наследника свог покојног брата). И Вјекуша је приликом удаје 1431. године добила у мираз углавном земљу у Грбљу.⁹ Пре овог податка у историјској науци било је познато само име Николине жене Ане, али се до сада није знало одакле је нити од ког рода је била.

У истом ждребу, вероватно као друг, Матија – Мате Абрамов добио је од которске општине још два карата земље.¹⁰ И ова два карата, као горе наведене, наследио је Матин син Басе, па пошто није имао наследника, по један карат наследили су Матијине две ћерке, а сестре Басине, Нуце и Ана. Ану је наследио син Стефан Загуровић, а Стефана његова четири сина: Трипко, Илија, Јаков и Никола. Тај један карат земље у Грбљу, који су наследили четворица синова Стефана Загуровића, одобрили су им, признали и потврдили которски кнез и двојица службеника 1430. године.

Из ова два наведена примера може се закључити о повезаности которског племства и богатог грађанства. Породица Абрамов из Котора по свом богатству била је негде на прелазу између богатог грађанства и племства. Неки од њих (из породице Абрамов) у другој половини XIV века имали су испред свог имена титулу сер која је била резервисана само за племство.¹¹ Титулу сер испред свог имена имали су дубровачки грађани, посебно трговци у Котору, за које се зна да нису били племићи, али су имали важну улогу у привредном животу града.¹² Поред дубровачких трговаца, још значајнију улогу у привредном развоју Котора имали су домаћи трговци, међу којима је био и Мате Абрамов (Абра). За Мату Абрамова познато је да се бавио посредничком трговином између Србије и Венеције у двадесетим и тридесетим годинама 14. века. Он је из Србије извозио метале (сребро и бакар) и испоручивао Млечанима за дугове, за другу робу (тканине и со), а врло ретко је примао исплату у новцу.¹³ Активно је учествовао у друштвено–економском развоју града. Обављао је дужност аудитора у Котору у тридесетим годинама 14. века.¹⁴ Поред судијске функције и служба аудитора била је резервисана само за которску властелу. Наведени примери говоре о богатству, а тиме и о друштвеном угледу Мате Абрамова и његове породице које су имали у Котору. Зато су појединци

⁹ М. Маловић–Ђукић, *Прилог о миразу у Котору*, 35–43.

¹⁰ *Роански катастик*, fol.91'.

¹¹ ИАК, SN II, 419-420, 16 III 1397.

¹² Видети опширније: М. Маловић–Ђукић, *Прилог о добијању которског грађанства у средњем веку*, *Историјски часопис (ИЧ) L* (2003), 56–57, нап. 18.

¹³ Р. Ћук, *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, Београд 1986, 102, 120, 151–53.

¹⁴ *Prva knjiga kotorskih notara od god. 1326-1335*, ed A. Mayer, Zagreb 1951(=*Kotorski spomenici I*), nr. 641–642, 226–227.

из ове породице имали испред свог имена титулу сер крајем 14. века, која је била резервисана за племство.¹⁵ Према томе, због тога су се с њима ородили Загуровићи, односно, Никола Загуровић, иако нису били племићи, већ богати и угледни грађани Котора. Не знамо тачно када је дошло до склапања брака између Николе Загуровића и Ане, ћерке Матије Абрамова (Абре), вероватно пре затварања Великог већа у Котору 1361. године, када још нису постојале препреке између властеле и пука у Котору. Сличних примера било је у Котору у првој половини 14. века.¹⁶

И у другим вестима из Роанског катастика углавном се сазнаје у ком ждребу и колико карата земље у Грбљу је добио или наследио Никола, односно, његов син Стефан, или синови Стефанови 1430. године, а које им је которска општина са кнезом и капетаном и двојицом службеника одобрила, признала и потврдила. Међутим, у Роанском катастику Илија Загуровић се нигде не помиње као власник земље у Грбљу коју је добио (или купио) од которске општине, што значи да није стално живео у Котору, већ у Бару. Истина, одредба о забрани поседовања земље у Грбљу свим оним которским грађанима који нису живели у граду донесена је тек 1367. године. У тој одредби је посебно истакнуто да странац не може поседовати земљу у Грбљу, ни он ни његови потомци, без обзира на то да ли је добио которско грађанство, односно, да ли је дошао да живи у Котору. Према томе Илија Загуровић је био, ипак, једно време странац у Котору, без обзира на то што је био велики трговац, добио је которско грађанство (пре 1335), а вероватно се и стално настанио у Котору. За Илију Загуровића се скоро увек у дубровачкој грађи помиње да је из Бара.¹⁷ За његовог сина Николу исти ти Дубровчани наводе искључиво да је из Котора.¹⁸ Међутим, Илијини наследници третирали су у Котору у погледу власништва над земљом у Грбљу као и остала которска властела која је стално живела у граду. Из наведених примера се види да су Никола Загуровић и његов син

¹⁵ Видети нап. 10.

¹⁶ М. Маловић–Ђукић, *Петар Катена которски трговац (14. век)*, Историјски часопис LVIII (2009) 89–90. Тако је и Петар Катена, један од најистакнутих Которана у првој половини 14. века, имао за зета пучанина златара Медоша. Он је прпадао најотменијем занату и имао је кућу на которском тргу. У то време (у првој половини 14. века) нису још постојале преграде између властеле и пука у Котору. До затварања Великог већа у Котору доћи ће тек у другој половини 14. века (1361) и претварања градског патрицијата у наследно градско племство.

¹⁷ HAD, *Diversa Cancellariae (Div. Canc)* XVI fol. 92', 5. VI 1349; М. Маловић–Ђукић, *Porodica Zagurović u Kotoru*, 246–247. Дубровчани су Илију Загуровића називали *nobilem virum (Mon. Rag. 384)*.

¹⁸ *Div. Canc XXXI fol. 39, 2. XI 1392*; М. Маловић–Ђукић, *Porodica Zagurović u Kotoru*, 251. За Дубровчане је Никола Загуровић почетком новембра 1392. *nobiles civis*.

Стефан, односно, Стефанови наследници, били у предности над осталом которском властелом у добијању земље (по броју карата) у Грбљу. И овај податак говори о угледу који су имали у Котору Никола, његов син Стефан и Стефанови наследници. Колики је углед имао Стефан Загуровић и његова породица говори податак да је постао члан Великог већа у Котору пре 1420. године. Као члан Великог већа учествовао је у свим важним одлукама по судбину града. Једна таква одлука донета је у Великом већу 25. јула 1420. године када се которска властела заклела на верност Венецији и прихватила млетачку власт у Котору. Которска властела, међу којом је био Стефан Загуровић, тај свечани чин заклетве верности Републици, обавила је над моштима св. Трипуна у цркви Св. Трипуна у Котору. Том чину присуствовала је угледна которска властела (Буће, Мекше, Бисте, Бизанти, Драго, Болица и други). Тако се и Стефан Загуровић нашао међу присталицама млетачке власти у Котору, јер је био међу она 42 члана Великог већа који су поименице наведени, док су остали, који нису наведени, означени са *et omnes consillari maiores consilii*.¹⁹ Велико веће у Котору тада је бројило 120 чланова. Скоро две трећине чланова нису присуствовали званичном чину предаје града, што значи да је постојао отпор насилном спровођењу млетачког плана и кршењу раније датих обећања. Ранији споразум је био да се до јесени 1420. неће развити застава св. Марка у Котору. Капетан Јадранског мора Пјетро Лоредан прекршио је ранији договор.²⁰ Без обзира на велики отпор међу већницима, одлука је спроведена у живот.

Никола Загуровић, син Илије Загуровића, као искусан и способан трговац и угледан грађанин, заступао је своје суграђане, углавном властелу, у разним споровима. Тако је у једном маратонском спору, који је почео средином октобра 1399. године, узео учешће и Никола Загуровић.²¹ Заступао је једну од снаха Јака Бисте, сина Бисте Примути, једног од најпознатијих Которана у 14. веку. Спор је вођен око тога коме треба да припадне круна, између Јелуше, жене Живка Бисте, једног од синова Јака Бисте, коју је заступао Никола Загуровић, и епитропа Брате, жене Трипка Бисте, брата Живкова. Јелуша је тужила је своју јетрву Брату, жену Трипка Бисте, да она има код себе једну сребрну и позлаћену

¹⁹ SN III fol. 430-431, 25 VII 1420; *Stat. Cath.*, 337-341; Mirjana Matijević-Sokol, *Uspostava mletačke vlasti u Kotoru 1420. godine na osnovi kotorskih notarskih isprava*, Zbornik zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra JAZU 12(1982)9-15, Prilog 16-17; M. Malović-Djukić, *Porodica Zagurović u Kotoru*, 252-253.

²⁰ S. Mijušković, *Statuta civitatis Cathari Poglavlje o predaji Kotora Veneciji*, Godišnjak PM u Kotoru III (1955) 20-21; *Историја Црне Горе 2/2*, Титоград 1970, 126 нап. 7 (И. Божић).

²¹ IAK, *SN II*, fol. 144-145, 15. X 1399, видети: L. Blehova Čelebić, *Žene srednjovjekovnog Kotora*, Podgorica 2002, 64, нап. 173.

круну са украсима у вриједности од 16 дуката која је припадала Јелуши. Накит је имао велику вредност, па није чудо што је због њега избила парница. Брата је признала да је током своје болести добила споменуту круну, али је муж Трипко вратио брату Живку. Јелуша и њен муж Живко негирали су ту Братину изјаву. Тражили су да би то требало доказати чињеницама преко судских извршитеља тестамента покојне Брате. Међутим, у тестаменту није било ни речи о круни, тако да је она која је тужила, то јест, Јелуша располагала само Братиним усменом изјавом у присуству сведока. Јелуша, коју је заступао Никола Загуровић, на крају је изгубила парницу.²²

И други примери које наводимо углавном говоре о члановима породице Загуровић који су наслеђивали и добијали земљу у Грбљу. Земљу у Грбљу од которске општине често је добијао Никола Загуровић или његов син Стефан, а ту земљу у Грбљу наслеђују Стефанова четири сина, што им которски кнез и капетан и изабрани службеници 1429/30. године признају, потврђују и одобравају.

Стефан је, као и његов отац Никола, добијао земљу у Грбљу у тридесетим годинама 15. века, због заслуга које је имао у Котору након прихватања млетачке власти у граду, као што смо напред навели.²³

Потребно је нагласити да је Никола Загуровић, син Илије Загуровића као заслужан которски грађанин веома често добијао земљу у Грбљу од которске општине као утицајни и угледни которски племић.²⁴ Истина, Никола као ни његов син Стефан, не јављају се као главе ждреба, али чести су примери у Роанском катастику где се Никола наводи као један од другова у појединим ждробима у Грбљу, где се као главе ждреба јављују познати которски племићи. Тако је Никола био један од другова у ждробу у *Rusina Petra Sergi* у Доњем Грбљу,²⁵ затим у ждробу *Lampredusa de Bolice* у Доњем Грбљу,²⁶ потом у ждробу *Nuce de Gilla* у Доњем Грбљу.²⁷

Никола Загуровић и његови наследници – син Стефан и Стефанова четири сина, наслеђивали су земљу у Грбљу према наследном праву Котора које је било слично или истоветно са другим далматинским

²² У једном ранијем раду сматрала сам супротно, да је Јелуша добила спор, јер сам неке чињенице превидела. У ствари, превидела сам садржај у тестаменту у коме није било помена о круни и управо је тестамент био кључни доказ у судском поступку и разлог да Јелушина тужба буде оспорена. (М. Malović–Đukić, *Porodica Zagurović u Kotoru (XIV–XV vek)*, 251–252.

²³ *Роански катастик*, fol. 10. 54'–55.

²⁴ *Роански катастик*, fol 67', 82'.

²⁵ *Роански катастик*, fol. 65–66.

²⁶ *Роански катастик*, fol. 77' .

²⁷ *Роански катастик*, fol. 77' .

градовима према начелу *materna maternis, paterna paternis*. То је значило да имовину особе која је умрла без тестаментa није наслеђивао брачни друг него њени рођаци. Наведено начело важило је код наслеђивања имовине жене која је умрла без деце. Међутим, то се у которском статусу нешто мало разликује, па је жена могла завештати мужу једну трећину миразне имовине, док су се две трећине враћале онима који су јој мираз дали.²⁸ Имамо неколико примера у Роанском катастику где је Никола наследио земљу према начелу *materna maternis*, како је изричито наведено у тексту.²⁹

На основу нових података о породици Загуровић сазнали смо нешто више о имовном стању и породичним приликама појединих чланова ове породице. Нови извори указали су на родбинску повезаност которског племства. Показали су, такође, да није само которско племство било родбински повезано, већ ступа на сцену и которско богато грађанство које се родбински веже са племством које полако почиње да сиромашти у том периоду (15. век). Тек у следећем веку (16. век) которско племство ће потпуно осиромашити и драстично ће се смањити број племићких породица у граду.³⁰ Без обзира на сиромаштво и на бројчани пад племићких породица у Котору, појединци из породице Загуровић постаће познати баш у 16. веку ван свог града, у Венецији, где су штампали црквене књиге, ћирилске српске и латинске католичке. Били су то потомци Стефановог сина Илије, Илијин праунук Јероним и његова два сина – Анђело и Иван.³¹

Marica MALOVIĆ – ĐUKIĆ, PhD

ONCE AGAIN ABOUT THE ZAGUROVIC FAMILY IN THE MIDDLE AGES

Summary

According to some just from recently available sources, we could acquire a new data about possessions and family affairs of certain members of Zagurovic family, whose members moved from Bar to Kotor in the first half of XIV century. We

²⁸ *Statuta et leges civitatis Cathari (=Stat. Cath.)*, Venetiis 1616, cap. CLXIV, 98–99; Z. Janečković-Römer, *Rod i grad Dubrovačka obitelj od XIII do XV stoljeća*, Dubrovnik 1994, 88. Жика Бујуклић има нешто друкчије мишљење о томе (Ž. Vujukić, *Pravno uređenje srednjovekovne budvanske komune*, Nikšić 1988, 143-144).

²⁹ *Роански катастик*, fol. 82^с.

³⁰ S. Ljubić, *Commissiones et relationes Venetae*, II, Zagrabiae 1877, 245.

³¹ Опширније о томе: М. Маловић–Ђукић, *Прилог о миразу у Котору*, 33–34, нап. 8, где је наведена литература.

have succeeded in filling some gaps regarding family affairs and possessions. This family became well known not only in Kotor, Bar, Serbia and Dubrovnik, but also in Venice where some of its members became famous faces in the cultural scene. About their importance in social-economic sphere of the city's life, we can judge according to the information that some of them (Nikola, Stefan and Stefan's ancestors) have owned an enormous land in Grbalj.

